

Smidt ud og brændt af

– to historier om sammenbruddet arbejdslivsforskning

Charlotte Wegener & Marie Aakjær

Mange metoder i arbejdslivsforskning indebærer at man som forsker får adgang til det empiriske felt og kommer tæt på de mennesker, ting og steder man studerer. Men hvad stiller man op når kontakten til feltet bliver afbrudt, ændret radikalt eller når man slet ikke kan komme i gang som planlagt? Når man som forsker bliver smidt ud eller brændt af? Artiklens pointe er at manglende adgang til feltet kan forstås som sammenbrud. Men sammenbrud er ikke nødvendigvis fejl der skal rettes og forlades hurtigst muligt for at genoprette en sammenhængende og 'pæn' forskningsproces. Sammenbruddet giver en unik mulighed for at udfordre forskerens forforståelser og teoretiske frameworks. Når sammenbrud fungerer som udgangspunkt for refleksiv praksis åbnes for nye perspektiver på det empiriske felt, men også for nye teoretiske perspektiver og dermed mulighed for teoriudvikling.

"The trick is to make sense of the chaos, and in my case to then make sense of the making sense of chaos." (Weick 2009, 13)

Tæt på – og langt væk

Mange metoder i arbejdslivsforskning indebærer at man som forsker får adgang til det empiriske felt og dermed kan indgå i relationer med de mennesker, ting og steder man studerer. Det gælder for eksempel i etnografiske feltstudier og aktionsforskning, som er de to metoder denne artikel handler om. Men hvad stiller man op når kontakten med det felt man har sat sig for at udforske bliver afbrudt, ændret radikalt i forhold til det ønskede og forventede eller når man slet ikke kan komme i gang som planlagt? Når man høfligt, men bestemt, bliver smidt ud eller brændt af?

Når man som forsker ønsker at komme tæt på og pludselig oplever at man er langt væk fra den kontakt man ønskede? Når man bliver smidt ud og brændt af, mister man let sin orientering i det empiriske felt, og må forsøge at gen(op)finde den et andet sted. Skal man insistere, sadle om, give op? Og hvilke metodologiske overvejelser og indsigter knytter der sig til at blive afvist? Vores pointe her er at vi kan forstå disse afvisninger som sammenbrud der potentielt rummer en oplagt mulighed for at udfordre sine foretrukne fortolkninger og teoretiske framework så man som forsker ikke 'blot' fortolker data, men fra et meta-niveau beskæftiger sig med sine egne fortolkninger af data (Alvesson 2009) – eller som Weick (2009) formulerer det i vores indledende citat: At forsøge at skabe mening i sin meningsskabelse i kaos.

Artiklen bygger på to ErhvervsPhD-studier af innovation i arbejdslivet; henholdsvis et etnografisk feltstudie i social- og sundhedssektoren (Wegener 2013) og et aktionsforskningsstudie i Kriminalforsorgen (Aakjær 2014). Begge studier anskuer innovation og innovationsbestræbelser fra et situeret, pragmatisk perspektiv. En stor del af litteraturen om offentlig innovation omhandler politiske eller ledelsesmæssige strategier for udvikling af forskellige typer af innovation og forslag til modeller for effektiv strategisk ledelse (for eksempel Bessant m.fl. 2010; Basson 2011). Forskning i innovation der udspringer fra hverdagens praksis er ikke blevet udforsket i særlig grad (Price m.fl. 2012). Men et ensidigt fokus på policy- og ledelsesniveauer risikerer at overse centrale kilder til innovation, og innovationsbegrebet må derfor også studeres i en konkret, situeret praksis på arbejdspladserne hvor aktører udøver deres daglige arbejde (Tanggaard 2008; Høytrup 2010). Med udgangspunkt i disse argumenter var begge ph.d.-studiers vidensbestræbelser rettet mod at nuancere forståelsen af offentlig innovation gennem studier af sociale praksisser hvor aktører taler, interagerer og udfører deres arbejde. Holland og Lave (2009) beskriver i deres sociale praksisteori hvordan deres undersøgelser begynder med det igangværende hverdagsliv og dets deltagere og de konflikter og spændinger der altid er til stede i kraft af deltagerens forskellige historik, deres politiske holdninger og magtrelationer. Vi var således afhængige af adgang til dette hverdagsliv på plejecentre og i fængsler for at studere, initiere og forsøge at forstå offentlig innovation i et socialt praksisperspektiv.

Som foregrebet skulle *adgang* vise sig at blive et centralt tema hvilket i særlig grad blev synligt for os når det blev os nægtet. Med inspiration i Deweys pragmatisk filosofi forstår vi disse nægtelser af adgang som sammenbruds-episoder, og vi interesserer

os i nærværende sammenhæng særligt for disse ustabile situationers potentialer for ny-orientering og ny indsigt (Alvesson & Kärreman 2007; 2011; Brinkmann 2013). Som vi vil diskutere undervejs, er sammenbrud ikke nødvendigvis en kilde til hverken læring eller ny videnskabelig viden, men de er som udgangspunkt værd at undersøge nærmere. Hvis et eventuelt potentiale skal komme til udfoldelse, er det dog afgørende at forskeren forbliver nysgerrig og dvæler ved disse ofte akavede og pinlige situationer mens de finder sted, udvider sit analytiske repertoire i efterfølgende bearbejdning og er villig til at afsløre brud eller endda kaos i forskningsforløbet i sin forskningsformidling. Det lyder indlysende, men vores oplevelse er at det ikke er hverken indlysende eller enkelt at gøre når man står i det. At blive smidt ud eller brændt af aktiverer følelser og tanker som vi ofte per refleks søger at flygte fra eller bortforklare fordi de er tæt forbundet med identitet og forestillinger om succes og fiasko – som forsker og som menneske. Derfor kan disse situationer blive "*untold stories of the field*" (Koning & Ooi 2013) der ofte ikke betragtes som relevant data og derfor heller ikke formidles i forsøget på at kontrollere og perfektionere forløbet og sig selv som forsker udadtil (Alvesson & Kärreman 2011). Pointen er her at sammenbrud ikke nødvendigvis er fejl der skal rettes hurtigst muligt eller udelukkende tjene til (implicitte) erkendelseskridt for forskeren selv. Hvis man giver afkald på at formidle en sammenhængende og 'pæn' forskningsproces, kan sammenbruddene derimod potentielt bidrage til ny indsigt og derfor være værd at dele som forskning i sig selv (Donnelly m.fl. 2013).

I det følgende præsenteres de centrale situerede og pragmatisk begreber som ligger til grund for vores to studier og således også for denne artikels analyser. Derefter tematiseres manglende adgang som potentielt

produktive sammenbrud. Herefter beskriver vi to situationer vi, som henholdsvis etnografisk feltforsker og aktionsforsker, oplevede da vi blev forment adgang i vores empiriske felter. Med udgangspunkt i den præsenterede litteratur undersøger vi hvordan disse oplevelser af sammenbrud blev udgangspunkt for nye indsigter. Afsluttende diskuterer vi hvordan oplevelser af sammenbrud kan inspirere til nye reflektive strategier for forskning i praksis, og hvordan disse strategier kan åbne for nye erkendelser og metodeudvikling i arbejds-livsforskningen.

Den menneskelige erkendelses forankring i hverdagen

I artiklen *Bringing Work Back In* argumenterede Barley og Kunda (2001) for at der manglede empiriske studier af aktuelle arbejdspraksisser, og de senere års arbejds-livsforskning har da også i stigende grad benyttet sig af etnografiske og interventio-nistiske metoder hvor forskeren kommer tæt på feltet. Når erkendelse sker gennem forskerens involvering i hverdagslivet på fx en arbejdsplads, så er forsker-jeget en del af forskningsprocessen. Men på hvilken måde? I bogen *Kvalitativ udforskning af hver-dagslivet* argumenterer Brinkmann for at 'udføre et forskningsprojekt' og 'leve et liv' ikke bør adskilles. Dermed lægger Brinkmann sin tænkning og forskerpraksis i linje med Deweys pragmatiske videnskabsteori, og betragter videnskab som en

"fortættet form for menneskelig erkendelse eller en fokuseret form for den mestring af verden, som vi konstant giver os af med som levende mennesker" (Brinkmann 2013, 62-63).

Han refererer Mill's (1959) begreb om socio-logisk fantasi hvormed forskere kan

"begribe, hvad der foregår i verden, og forstå, hvad der sker i dem selv i deres egenskab af bittesmå skæringspunkter mellem bio-grafi og historie i samfundet" (Brinkmann 2013, 18).

Forskerens biografi og dermed også forskerens erkendelsesmæssige grundlag i form af erfaringer, teoretisk orientering og forventninger er således betydningsfuld for meningskabelsen i forskningsprocessen. Forskerbiografien er ikke interessant i sig selv, men kan på den anden side heller ikke udelukkes som irrelevant når ens forskning beskæftiger sig med det levede liv – som i dette tilfælde fængsler og plejecentre som arbejdspladser og (midlertidige) hjem for mennesker.

Inden for designforskning har et tæt samarbejde mellem forskere og professionelle for eksempel været centralt i udviklingen af nye teknologier til brug i arbejdslivet. En Skandinavisk forskningstradition har beskæftiget sig med inddragelse af praksis i blandt andet udvikling af digitale hjælpemidler i mediarbejdet (Ehn 1988), i monitorering af vandrensning (Buur & Matthews 2008) og udvikling af teknologisk udstyr i sundhedssektoren (Binder m.fl. 2006). Fælles for studierne er at undersøgelse såvel som teknologiudvikling finder sted i tæt interaktion med professionel praksis og bygger altså på den præmis at brug og udvikling af teknologi må studeres gennem det professionelle (fx sygeplejersker) gør i specifikke arbejds-situationer fremfor hvad professionelle siger de gør (fx ved brug af interviews). I en undersøgelse af sygeplejerskers brug af teknologi i praksis argumenterer Binder m.fl. (2006) for at betragte interventioner i praksis som facilitering af gensidige læringsprocesser. Praktikere i felten lærer i og af udvekslingen med designforskere som potentielt tilbyder et nyt, reflektivt perspektiv på deres praksis. Ligeledes ses interventionen

som en læreproces for designforskere eller teknologiudviklere der lærer om den praksis der udvikles til og om den teknologi der udvikles. Her betragtes interventionen altså som en metode til at sammenkoble forskerens erkendelsesproces og feltets deltagers erkendelsesprocesser.

Etnografiske feltstudier er på lignende vis funderet i en forestilling om forskerens læreproces gennem fysisk nærhed og involvering i det empiriske felt. Antropologen Cathrine Hasse beskriver forskeren som en seismograf der gennem sine handlinger og bevægelser i fysiske rum opfanger og systematiserer det hun lærer i mødet med andre menneskers hverdagsliv (Hasse 2011). Hasses begreber er blandt andet inspireret af Lave og Wenger (1991) der i deres situerede forståelse af læring beskriver den nyankomne som 'legitim perifer deltager' der gennem en åbning til praksis får adgang til forståelseskilder gennem stigende deltagelse. Udgangspunktet for analysen bliver forskerens egen læreproces gennem deltagelse i andre menneskers hverdagsliv og gennem teoretiske studier. Det sker gennem grænse-dragning idet man adskiller det man opfatter som relevant for forskningsprojektet fra det der ikke er relevant. Men som hun også påpeger så ved alle der har prøvet at lave feltarbejde også at opfattelsen af relevans forandres "når vi lærer mere om vores medmenneskers hverdagsliv" (Hasse 2011, 15).

Som nyankommet skal man afkode den sociale praksis som for eksempel omgangstone, hierarkier og arbejdsgange og man skal gives adgang til aktiviteter i denne praksis for at have mulighed for at lære. For at denne bevægelse kan komme til at udgøre en bane ind i den sociale praksis skal den nyankomne have tilstrækkelig legitimitet til at blive behandlet som en deltager. Men hvad gør man som forsker når man ikke får adgang til forståelseskilder gennem stigende deltagelse?

Manglende adgang som konstruktive sammenbrud

Med en formulering hos Lave og Wenger (1991) så betyder nægtelse af adgang en ændring af læreplanen. Hvordan ændrer manglende adgang og ikke-deltagelse forskerens læreplan? Hvordan kan manglende adgang blive en mulighed for konstruktive brud på forventninger som kan føre til ny indsigt? Ifølge Brinkmann (2013, 70) så bliver det i forlængelse af pragmatismen og hermeneutikken "en central antagelse, at kvalitativ forskning og konstruktionen af en forståelse primært finder sted i sammenbrudssituationer." Weick (2009, 20) formulerer det således:

"When we are confused we pay closer attention to what is happening in order to reduce the confusion. Later, all we remember is that this period of confusion was an unpleasant experience. What we often fail to realize is that we also learned a lot of details while struggling with the confusion. Those struggles and their consequences comprise learning, even if momentarily they don't feel that way."

Disse sammenbrud i forståelser må ofte konstrueres, og en række kvalitative forskere beskæftiger sig med sammenbruddet som mulighed og/eller bevidst metodologi, for eksempel 'mysteriet' (Alvesson & Kärreman 2007), 'at fare vild' (Lather 2007), 'produktive konflikter' (Tanggaard m.fl. 2014) og at skabe tomrum der kan forstyrre 'den kognitive gryde' (Weick 2006). Når sammenbrud indtræffer uden at forskeren med vilje forsøger at skabe dem, "er der en ægte chance for at udføre kvalitativ forskning med større kulturel betydning" (Brinkmann 2013, 71).

Men hvad gør man så når man står midt i sammenbruddet? Hvordan afgør man om sammenbruddet er potentielt produktivt – det vil sige om det rummer muligheder for (ny) viden af interesse for andre, eller om

det er et lokalt eller helt individuelt sammenbrud som forskeren blot må se at få løst eller komme sig over? Hvis der skal komme læring og dermed potentielt ny videnskabelig viden ud af et sammenbrud skal forskeren som udgangspunkt erkende sammenbruddet og dvæle i det. Derefter skal forskeren med en formulering hos Alvesson og Kärreman (2011) 'formulere et mysterium'. Nogle mysterier vil være værdifulde udelukkende fordi de tilbyder etnografiske 'thick descriptions' og indbyder til yderligere refleksivitet. Andre, og det er ifølge Alvesson og Kärreman færre, vil kunne bidrage med teoriudvikling. Selve betegnelsen 'mysterium' vil indbyde til en 'løsning', men et værdifuldt bidrag kan også bestå i at stille nye spørgsmål.

Det er således ikke tilstrækkeligt at definere et problem på forhånd og så gennemføre et studie der udfylder denne mangel. Alvesson og Sandberg (2013) hævder at gap-spotting synes at være den dominerende strategi til at designe de fleste studier i ledelse, sociologi, psykologi og uddannelsesforskning. De hævder imidlertid at gap-spotting sjældent producerer nye interessante teorier fordi det ikke udfordrer de antagelser der ligger til grund for eksisterende teorier og heller ikke forskerens egne grundantagelser. Derfor har gap-spotting en tendens til at under-problematisere den eksisterende litteratur og dermed styrke snarere end udfordre allerede indflydelsesrige teorier. Postmoderne og socialkonstruktivistiske teorier fremmer problematisering, men forfatterne hævder at det primære formål med disse teorier er at nedbryde snarere end at bygge op og de har derfor en tendens til at over-problematisere. På den baggrund foreslår de forskellige tilgange der udfordrer antagelser. Vi vil med inspiration herfra hævde at en dyrkelse af sammenbruddet er en effektiv antagelses-udfordrende strategi. Men det er ikke tilstrækkeligt at notere sig

at man oplever et sammenbrud og undlade at flygte fra det. Hvad stiller man op med det? I situationen? I analysen af det? Og i formidlingen? Lad os først se på de to historier. Marie fortæller sin historie først, og derefter får Charlotte ordet.

Som vi skal se, er der tale om to forskellige sammenbrudssituationer som finder sted i to forskellige faser af forskningsprocessen. En fase hvor dataindsamlingen er i gang, men ændres, og en fase hvor den egentlig dataindsamling slet ikke er kommet i gang. Vi vil i den efterfølgende refleksion undersøge både lighedspunkter og forskelligheder og vurdere hvilke elementer der fik betydning for at de begge blev til frugtbare læringshistorier. Afsluttende vil vi vurdere teoriernes mulige metodologiske og teoretiske bidrag til arbejdslivsforskningen.

Smidt ud og brændt af

Maries historie om at blive sendt uden for døren

Jeg gik ind i fængselsverdenen med en fortælling om at man gennem design af formater for dialog kan skabe rum for deltagelse for marginaliserede grupper. Projektet havde sin faglige forankring i design og tog afsæt i forskning indenfor participatory design, co-creation og læring i organisationer. Som designforsker i en fængselsammenhæng var jeg optaget af at undersøge brugen af designmetoder i brugerdreven innovation af arbejds- og afsoningsmiljøet. Min overbevisning var at der ville være interessante perspektiver i at gøre metoder fra designpraksis til en del af fængselspraksis. Projektets videnskabelige målsætning var at udvikle ny forskningsbaseret viden om designtilganges potentiale og anvendelse i organisatoriske læringsprocesser, og at udvikle designmetoder der kunne understøtte læring i inddragende forandringsprocesser.

Projektets baggrund i co-design og design:labs (Binder & Brandt 2008) byggede på blandt andet Lave & Wenger (1991) og deres teori om praksis og situeret læring. Særligt begrebet om tingsliggørelse (materialisering) (Wenger 1998) er højt vægtet i designforskning. Materialisering anses som et centralt element i forbindelse med udforskning og eksplicitering som måder at skabe udvikling og læring på ved for eksempel at synliggøre det selvfølge. Designforskeren indtager her rollen som 'outsideren' der kan synliggøre en intern kultur: Hvorledes artefakter, diskurs og arbejdspraksis fortæller om stedets værdier, indforståede kollektive selvforståelse og mening. Min deltagelse i innovations-laboratorierne var en central ide med henblik på at udfylde rollen som 'outsider' og synliggøre den interne kultur og ved at introducere konkrete dialogredskaber gennem hele projektforsløb. En af projektets teser var således at visualisering og materialisering – eksempelvis gennem video, collager, skabeloner, mock-ups, fysiske prototyper og lignende – skulle trække mønstre frem, accelerere indsigter, anvise steder for handling, understøtte kommunikationen og forankring. Det var en del af ideen at det konkrete udviklingsprojekt skulle efterlade former for materialisering i form af procesmodeller og artefakter fra det praktiske arbejde i udviklingsgrupperne som kunne blive til redskaber i det strategiske arbejde med forandring i organisationen.

Den første del af projektet forløb som et klassisk tilrettelagt aktionsforskningsprojekt med en serie af workshops for indsatte og ansatte. Umiddelbart kunne projektet betragtes som succesfuldt. Udover at blive vurderet som meget vellykkede af deltagerne gav det også et konkret resultat i form af et nyt, internt nyhedsbrev skrevet i samarbejde mellem indsatte og ansatte (Aakjær & Brandt 2012). Projektet havde været i gang i seks måneder da den lokale ledelse beslut-

tede at aktiviteterne ikke længere skulle faciliteres af eksterne konsulenter, men af deres egne betjente. De var begejstrede for projektet og de effekter de kunne se af det, men de var bekymrede for at det primært ville blive til gavn for en mindre udvalgt gruppe. Desuden var der netop på det tidspunkt store lokale udfordringer med en bestemt afdeling af fængslet hvor klientellet og betjentene oplevede store vanskeligheder sammen. Ledelsens agenda havde fokus på at bygge erfaringer i betjentgruppen, og på den baggrund blev det besluttet at lade betjente udføre aktiviteterne i innovationslaboratoriet. I stedet skulle den interne konsulent og jeg fungere som vejledere og sparringspartnere for betjentene. Beslutningen skabte et øjeblikkeligt sammenbrud i konstruktionen af projektet og i forestillingen om min rolle. Vidensambitionen, som den var formuleret på det tidspunkt i mit forskningsforløb, krævede min direkte deltagelse i innovationslaboratoriet. Det var en betingelse for at kunne foretage undersøgelsen at designkompetencen og outsider-perspektivet var til stede. I stedet blev døren lukket og jeg efterladt udenfor.

Charlottes historie om at der allerede var udvikling nok

Mit projekt i social- og sundhedssektoren var baseret på deltagerinvolverende aktiviteter i form af mini-laboratorier hvor deltagere fra den kommunale ældrepleje og en social- og sundhedsskole skulle arbejde sammen om at skabe nye løsninger (prototyper) på tværs af skole og praksis. Mit teoretiske fundament var grænsekrydsende innovation som det er udviklet og beskrevet i virksomhedsteori (Tuomi-Gröhn & Engeström 2003). Min grundlæggende ide som tidligere konsulent i dette felt var at praktikere, beslutningstagere og forskere arbejder sammen om at skabe konkrete, enkle løsninger via en eksperimentel og tværfag-

lig tilgang. Arbejdsmiljøforskning peger på at indflydelse på eget arbejde bidrager til at nedbringe sygefravær (Borg 2007). Forskning i frafald og fastholdelse i erhvervsuddannelserne (herunder social- og sundhedsuddannelserne) peger på at praksisnær undervisning og samarbejde med det omgivende samfund bidrager til at nedbringe frafald (Jensen m.fl. 2009). Projektets overordnede nyhedsværdi, som det var tænkt, bestod i at anlægge en fælles optik og udvikle fælles metoder for indflydelse og samarbejde. Projektet skulle derfor afsøge muligheder og barrierer for innovation i samspillet mellem social- og sundhedsuddannelser og arbejdspladser i ældreplejen og udvikle en eller flere innovationsmodeller for samarbejde og læring. Hensigten var at arbejdspladsens og skolens to læringsarealer blev koblet tydeligere eller anderledes hvilket forventeligt ville styrke elevernes og medarbejderne arbejdsglæde, kreativitet og faglige identitet hvilket igen ville nedbringe risikoen for sygefravær og frafald.

Der var på forhånd indhentet samarbejdsaftaler med tre kommuner som alle havde givet tilsagn om at de ikke havde nogen penge, men at de gerne ville involvere sig i projektets aktiviteter. Forløbet var planlagt med en pilotfase og to udviklingsfaser med både parallelle og forskudte laboratorieforløb med det formål at udvikle laboratiemodellen undervejs samt at skabe videndeling på tværs af laboratorierne. Den videnskabelige målsætning for ph.d.-projektet var at bidrage til den empiriske viden om medarbejder- og brugerdrevet innovation. Projektet skulle, som det blev formuleret i projektbeskrivelsen, gennem interventionsstudier bidrage med ny viden om hvordan innovationsprocesser på tværs af arbejdspladser og uddannelsesinstitution kan igangsættes, styres og ikke mindst hvordan nye løsninger kan integreres i organisationer og samarbejdsfora. Målsæt-

ningen var at projektet gennem sit kvalitative og praksisudviklende design løbende ville opbygge en innovativ kapacitet hos deltagerne og dermed også i de sociale fællesskaber hvor deltagerne gennem samarbejde skulle skabe innovative løsninger der kunne bidrage til et godt psykisk arbejdsmiljø og kvalitet i opgaveløsningen.

Pilotfasen var endnu på tegnebrættet da jeg blev brændt af som interventionsforsker. Projektstarten faldt sammen med massive besparelser i de involverede kommuner og når jeg ringede til mine kontaktpersoner, så sagde de samstemmende at deres situation var langt værre end forventet og at de ikke på nuværende tidspunkt kunne undvære flere medarbejdere end dem som de var blevet tvunget til at give en fyreseddel. Desuden var det en udfordring at drive alle de projekter som allerede var i gang, og de mente ikke at der kunne klemmes mere udvikling ind. Vi måtte tale sammen senere når dette kaos havde lagt sig lidt, og de håbede det ville gå godt med projektet alligevel. Sammenbrud i den kommunale ældrepleje. Sammenbrud i interventionsforskerens planer og forventninger. Et færdigt forskningsdesign. Ingen deltagere.

Refleksiv praksis

Tricket er, som vi indledningsvist citerede Weick (2009) for, at skabe mening i kaos og at skabe mening i denne menings-skabelse i kaos. Refleksion i betydningen konstant kritisk undersøgelse og løbende menings-skabelse er central i alle faser af forskningsprocessen fra planlægning af intervention eller observation, gennemførelsen, bearbejdningen og præsentationen. Disse processer involverer forskerens egen viden, selvforståelse og forventning om feltet, og ingen faser er således upåvirkede af forskerens ideer om hvordan verden hænger sammen. Empiriske oplevelser i sig selv skaber

dog ikke ny indsigt. Kreativitet i koblingerne mellem empiri og teori samt innovativt supplerende teoretisk arbejde er nødvendig (Alvesson & Kärreman 2011).

Charlotte fortæller her om sine indledende forsøg på dette: Med den begyndende erkendelse af at ingen aktører i det empiriske felt sad og ventede utålmodigt på at jeg skulle komme og igangsætte forandring, besluttede jeg mig for at indlede med et interviewstudie af hvad der egentlig allerede foregik af innovation gennem grænsekryds. Jeg interviewede femten aktører i feltet som krydsede grænser af forskellig beskaffenhed via deres arbejde. Jeg spurgte dem om hvem de samarbejdede med uden for deres egen organisation, og hvilke nye ideer eller handlinger dette havde givet anledning til. Jeg spurgte dem om forandringer og om innovationsbegrebet – hvad innovation betød i deres optik og om de deltog i konkrete aktiviteter de ville betegne som innovation. Derefter lavede jeg en række analyser af materialet sideløbende med at jeg påbegyndte et etnografisk feltstudie. En begrebsanalyse (Wegener 2012a) med inspiration fra Fairclough (1992, 185ff) viste at innovationsbegrebet optrådte i tre ret forskellige overordnede betydninger, nemlig som 1) et mindset eller en kompetence, 2) en handling eller en aktivitet og som 3) et produkt eller en varegørelse af den social- og sundhedsfaglige velfærdsydelse. Ingen af interviewpersonerne havde fortællinger om innovation gennem grænsekryds, og de fleste var tilbøjelige til at afvise innovation som en velegnet beskrivelseskategori for de forandringer de var involveret i. Mange oplevede innovation som en udefrakommende diskurs som de skulle forsvare sig mod, forsøge at tilegne sig eller som de måtte reformulere for at få det til at rumme og ikke modarbejde deres værdier (denne analyse er bl.a. udfoldet i Wegener (2012b) og Wegener & Tanggaard (2013).

Efter et halvt års feltstudier sammen med elever, praktikvejledere, undervisere og ledere på plejecentre og social- og sundhedsskolen var jeg ikke kommet nærmere social- og sundhedsfaglig innovation og slet ikke grænsekrydsende innovation. Som diskurs, jo, men ikke som noget der fandt sted og som jeg kunne iagttage. Jeg havde to tætskrevne feltdagbøger. Jeg vidste ikke længere hvad jeg studerede. Det ville have været nemmere hvis jeg havde haft adgang til at igangsætte de laboratorier, tænkte jeg. Så kunne jeg i det mindste have analyseret innovations*bestræbelser*. Men det blev netop denne tilbagevendende til min egen indledende forandringsiver og feltets afvisning af denne iver som ledte mig på sporet af det forskningsspørgsmål jeg kom til at stille. Men først måtte jeg opgive ideen om at jeg studerede innovation. Inden vi når dertil, giver vi dog ordet til Marie:

Efter at være blevet sat ud på sidelinjen gjorde jeg først nogle ihærdige forsøg på at udvikle og designe materialer der kunne formidle teori og praksis omkring facilitering af innovations-laboratorier på en måde der var brugbar for betjentene. Sammen med den interne konsulent tilrettelagde jeg en række workshops med betjente som optakt til mindre lokale innovations-laboratorier for betjente og indsatte (Aakjær 2013; 2014). Sideløbende fik jeg mulighed for at deltage som observatør af forandringsforløb i tre andre institutioner (to arresthuse og et lukket fængsel) hvor tre grupper af betjente arbejdede med udvikling af arbejds- og afsoningsmiljø. Jeg gennemførte interviews med 14 forskellige aktører her iblandt betjente, ledere, indsatte og interne konsulenter. Jeg interviewede deltagere fra det første projekt om deres oplevelser af de metoder og materialer vi havde brugt, og om deres tanker om at bruge lignende metoder i det kommende forløb. Jeg spurgte alle aktører til deres oplevelse af at inddrage indsatte og indsattes fortællinger og oplevelser som

grundlag for at udvikle og afprøve ny praksis. Og jeg spurgte om deres oplevelse af forandringer i relation til kolleger og ledelse.

I analysen af materialet blev det mere og mere tydeligt at adgang og nægtelse af adgang ikke alene er et spørgsmål om personers adgang til deltagelse. Det gjaldt i lige så høj grad nægtelsen af adgang for materialer og metoder ind i en fængselspraksis. Fra at have arbejdet ud fra et designperspektiv der hovedsagligt interesserede sig for materialitet og redskaber blev jeg opmærksom på det relationelle mellem det sociale og det materielle. Jeg blev opmærksom på det (u) mulige i at bruge steder, ting, sprog og krop på specifikke måder i den specifikke kontekst. Jeg blev opmærksom på det umulige i at bringe tilsyneladende 'uskyldige' materialer i spil og samtidig på min egen manglende sensitivitet.

Vi måtte med andre ord forlade den reflektive komfortzone (Pillow 2003) og inkludere ydmygelsen og skuffelsen over at blive brændt af og smidt ud. Ved at inkludere de ubehagelige og ukomfortable elementer kan vi blive mere sensitive over for feltets kompleksitet og dermed rejse nye spørgsmål (og hverken under- eller overproblematisere). Vores pointe er i denne sammenhæng at vi ikke skal ile til nyfortolkning og dermed risikere at forcere ny meningsetablering og oprettelse af balance på bekostning af ny indsigt. Hvis beretninger om og analyser af manglende adgang skal generere ny viden af forskningsmæssig relevans, mener vi med inspiration fra Delamont (2009) at adgang er at forstå som en *proces*, ikke en begivenhed der én gang for alle finder sted. Vi skal derfor behandle adgang som noget usikkert der løbende er til forhandling i feltet. I begge vores ph.d.-projekter blev designet ændret radikalt, og i begge tilfælde var begrænsning af adgang den udløsende årsag. Det var ikke nødvendigvis nogen dårlig ting for vores forskning.

Men først måtte vi give slip. Man taler ofte om at *erhverve* sig viden, at *opnå* indsigt og *få* nye erkendelser. Sjældnere taler man om at miste, opgive eller give slip. Sammenbrud som metode forudsætter dog netop en dialektisk bevægelse mellem forvirring og vished. Weick (2006, 1728) foreslår inspireret af østlig filosofi at:

"The larger point for learning may be this: 'In pursuit of knowledge, every day something is acquired. In pursuit of wisdom, every day something is dropped' (Lao Tzu)".

Ny indsigt

Hvad har vi lært af at blive smidt ud og brændt af? Som aktionsforsker entrede jeg (Marie) fængselsverdenen med min designpraksis. Jeg medbragte mit materielle repertoire, de specifikke måder at gøre og vide på. Inklusiv papir, farver, kamera, billeder og mind-maps. Jeg omarrangerede steder, interiør, iscenesatte rum i tid, handling og spørgsmål. Og blev smidt ud. Som aktionsforsker tog jeg udgangspunkt i en bestemt idé fra participatory designfeltet om at lave en bestemt type af interventioner med det formål at inkludere marginaliserede grupper (her primært indsatte). Mit udgangspunkt som aktionsforsker var at jeg selv skulle udfylde rollen som den der skabte rum for innovation, blandt andet ved at bringe nye metoder ind. Men betjentene ville ikke bruge de metoder eller materialer der blev introduceret i projektets første del. Som forsker befandt jeg mig pludseligt i spændingsfeltet mellem eksisterende formuleringer af intentioner (sandheder) i det teoretiske felt og den konkrete, umulige situation jeg oplevede i mit møde med det empiriske felt. At blive smidt ud gav anledning til at se med nye øjne på sociomaterielle praksisser der havde legitimitet og gyldighed i fængslet. Jeg genbesøgte

Wengers beskrivelser af forholdet mellem deltagelse og materialisering og fandt at jeg kunne supplere begreberne med en forståelsesramme der kan beskrive grænserne for hvordan praksis legitimt kan gives udtryk materielt i verden, for eksempel gennem brug af artefakter, rum og steder, sprog og krop. Det fik mig til at stille nye spørgsmål for at forstå en sociomateriel praksis (som her fængselsbetjentes praksis og min egen designpraksis) og de grænser der er til stede for legitime og illegitime måder at give sin praksis udtryk på. Den erkendelse ledte til et udfoldet begreb om social innovation som en sociomateriel praksis, med særligt fokus på grænser i micro-praksisser.

Jeg (Charlotte) sadlede helt om og blev etnografisk feltforsker. Fra mit konsulentperspektiv var jeg optaget af at få ting til at ske og løse problemer, og mit forskningsprojekt var baseret på den forudsætning at et øget samspil på tværs af professioner og organisationer ville stimulere innovation. Jeg havde ikke en særlig opmærksomhed på i hvilket omfang dette allerede fandt sted, men var optaget af at initiere nye tiltag med udgangspunkt i mine erfaringer som leder og i teorierne om grænsekrydsende innovation. Ræsonnementet var at når der nu tilsyneladende ikke skete nok innovation gennem grænsekryds så måtte løsningen være at iværksatte flere grænsekryds! Men det kunne jeg ikke få adgang til at sætte i værk. De mennesker jeg havde regnet med som deltagere, havde enten fået nye eller flere arbejdsopgaver, eller de havde mistet deres arbejde. At blive brændt af pustede til min egen skepsis som efterhånden nagede mere og mere: Var det virkelig en god ide at tilføje laboratorier til et felt allerede oversvømmet med forandringsinitiativer og innovationsimperativer? Jeg genlæste litteraturen om grænsekrydsende innovation og fandt blandt andet følgende formulering som jeg ikke havde hæftet mig ved tidligere:

"schools and workplaces are bombarded by interventions from all kinds of outside agents (e.g. consultants, administrators, customers, competitors, partners, and politicians) [...] practitioners and managers incessantly make their own interventions" (Engeström 2009, 325).

Gennem afvisningen af min egen konsulentretorik og en nysgerrig dvælen i dette sammenbrud som kom til at strække sig over næsten et år, blev det synligt hvordan jeg havde udviklet forskningsspørgsmål og -design fra en position som mange af aktørerne i feltet forholdt sig kritisk til. Et ønske om at fordybe sig i den faktiske praksis afløste forestillingen om at det var et studie af innovation. Fra at spørge: 'Hvad skal der gøres?' begyndte jeg at spørge: 'Hvad sker der?' Det oprindelige forskningsspørgsmål lød:

Hvordan kan medarbejderdrevet innovation i samarbejde mellem arbejdspladser og uddannelsesinstitution bidrage til medarbejdernes og elevernes arbejdsglæde, kreativitet og faglige identitet?

Gennem erkendelsen af at feltet ikke gav adgang til hverken intervention eller data der kunne belyse dette forskningsspørgsmål, udviklede jeg ideen om innovation som indlejret i hverdagspraksis med inspiration fra blandt andet forskning i rutiner (Feldman 2000) og vaner (Dewey [1910] 1997). Jeg blev i stand til at studere innovation som en flydende betegnelse hvis betydning kontinuerligt skabes og genskabes af dem der bruger eller møder begrebet i deres arbejds- og studieliv. Forskningsspørgsmålet kom til at lyde:

Hvordan udfolder sociale praksisser sig på tværs af grænser i lyset af innovationsimperativer?

Ph.d.-projektet endte med at udfolde begrebet 'hverdagsinnovation', og bidraget blev at påpege de mange små initiativer og justering af rutiner i hverdagens arbejds-

praksisser som rummer innovationspotentiale, men som let overses i mere traditionelle forståelser af innovation som radikale forandringer gennem (ofte ude fra) styrede innovationsprocesser. Meget i tråd hermed endte Maries ph.d.-projekt i fængslet med at udfolde et begreb om social innovation som de forskydninger i micro-praksis og samskabelse (co-creation) af mening der kan opstå når steder, ting, sprog og krop bruges på anderledes måder.

De angstprovokerende og ubehagelige sammenbrud gav mulighed for nye indsigter. Disse indsigter er ikke nødvendigvis at forstå som sandheder. Et interventionsstudie i social- og sundhedssektoren kunne have produceret en ligeså gyldig sandhed ligesom workshops med både indsatte og ansatte kunne have gjort det i fængslet. Men vi blev i stand til at handle igen hvilket ifølge Dewey er en forudsætning for at lære.

Sammenbrud som metode i arbejdslivsforskningen

I et hermeneutisk perspektiv er vi 'selvfortolkende dyr' der konstruerer vores forståelse gennem historier der genererer betydning (Brinkmann 2008; 2013). Erfaringer arrangeres over tid i forhold til et plot der giver en bestemt foretrukken mening. På samme måde konstruerer vi i vores forskerpraksis fortællinger om vores virke, om verden, os selv og de objekter vi skaber. Fortællinger konstrueres ikke alene af individer, men i relation til sociale praksisser. Konstruktionen og fortolkningen af forskerens praksis sker i relation til og interaktion med andre sociale praksisser, for eksempel kolleger i forskningsfællesskaber og i dialog med forskerens teoretiske og empiriske felter. Ved at gøre brug af hvad Mills (her i Brinkmann 2013) kalder sociologisk fantasi, kan sammenbrudsepisoderne give anledning til at undersøge hvad der sker i skæringspunktet

mellem forskerens biografi og historien i samfundet. Maries socio-materielle praksis som designer stødte sammen med den sociale verden i fængslet. Charlottes konsulentpraksis med at iværksætte forandring stødte sammen med et empirisk felt der allerede var oversvømmet af forandring. Vi måtte begge sætte spørgsmålstejn ved hvad vi havde antaget ville være brug- og frugtbare fremgangsmåder – i et fængsel og i ældreplejen. Sammenbrud kan således give anledning til at udvikle en mere sensitiv opmærksomhed på den innovation der allerede finder sted og betydningen af steder, rum, ting og krop i disse hverdagspraksisser.

Vores erkendelser var altså ret sammenfaldende omend udfaldene og de nye strategier for handling fik forskellig form. Hvilke metodiske indsigter åbnede det at studere manglende adgang som sammenbrud? Sammenbruddene gav anledning til at erkende ikke alene kompleksiteten i vores empiriske felter og mødet med vores erkendelsesmæssige basis. De har også givet anledning til at vores forskningstilgang har et større fokus på aktiviteter i den lokale praksis, og de kvaliteter som disse aktiviteter rummer, som forskeren-i-praksis kan forholde sig til, søge at spille ind i, sætte fokus på og som forskningen under alle omstændigheder kommer til at øve en grad af indflydelse på.

Sammenbrud kan fungere som fikseringspunkter for reflektiv praksis der ikke alene kan åbne for nye perspektiver på det empiriske felt, men også nye perspektiver ind i og dermed bidrag til det teoretiske felt. Vi foreslår at betragte denne tilgang til forskning som sammenbruddrevet. Sammenbruddrevet forskning bygger på den pragmatiske forståelse af erkendelse som den gennemgående slutningslogik i hverdagslivet hvor vi læser mening ind i det vi oplever. I sammenbrud sker et mismatch mellem den eksisterende slutningslogik og

det der erfares eller opleves. Sammenbruddet forskning finder sted i en erkendelsesmæssig bevægelse frem og tilbage mellem sammenbruddet i ens egen teoretiske forståelse og opbygningen af noget nyt. Som sådan har denne slutningsform en klar lighed med den abduktive proces og det kreative moment i forskningen (Brinkmann 2013) som kvalitative forskere gør brug af i bevægelsen fra sammenbrud til reparation, fra uvished til ny (foreløbig) vished.

Akademiske tekster fra dette perspektiv bliver således sammenbrudshistorier, og konstruktionen af tekstens plot bliver en central del af forskningsprocessen. Teksten skal fortælle en historie – i dette tilfælde en sammenbrudshistorie – og er således langt mere end blot afrapportering af en virkelighed (Alvesson 2009). Hvordan kan vi skrive den slags tekster i balancen mellem introspektion (forskerens oplevelse af sammenbrud) og interessante analyser af det studerede empiriske felt? Det er ikke bekendende tekster (Van Maanen [1988] 2011) hvor historien bygges op over og fortælles fra en eksplicit personlig position og fortløbende fokuserer på forskerens møde med det der studeres. I stedet bruges sammenbrudsoplevelse som et kraftcenter hvorfra nye metodiske og teoretiske erkendelser kan udspringe. For at få noget interessant ud af et sammenbrud må man undgå abstraktioner og sørge for at mikroforankre ('micro-anchor') formidlingen:

"This means that specific acts, events, situations are in focus. A good account then involves actors, acts (processes) and an organizational context. This may be referred to as a situational focus (Knorr-Cetina 1981). Instead of finding something or average system-like through rigorous comparisons of a number of micro-situations, the study concentrates on exploring the richness of one or a few situations [...]" (Alvesson 2009, 165).

Det vigtigste er dog, hvad vi som forskere bruger materialet til, og her er fortolknernes teoretiske kvaliteter afgørende. Sammenbrudshistorier er erkendeshistorier der skaber nye forståelser i spændingen mellem forskerens personligt erfarne erkendelser og mødet med det empiriske felt og teoretiske felt.

Målet er ikke sandhed, men at blive i stand til at handle igen...

Forskning i praksis indebærer møder mellem mennesker og aktiverer forskellige perspektiver, ønsker og forestillinger om fremtiden. Sammenstød og nogle gange sammenbrud. Hvad lærte vi så mere generelt om de empiriske – og teoretiske felter, vi studerede? Vi har beskrevet situationer, hvor vi som forskere stødte sammen med praksis med vores store teoretiske støvler og faglige identitet og opdagede at vi ikke var velkomne, at døren lukkedes eller at deltagerne slet ikke havde tænkt sig at møde op. Umiddelbart kunne begge vores historier om nægtet adgang bruges til at konkludere at disse offentlige organisationer består af fortravlede medarbejdere der ikke har tid til innovationslaboratorier, eller bagstræberiske chefer der forhindrer dialog mellem medarbejdere og brugere. Det er dog langt fra den historie vi mener at kunne fortælle. Netop det at vi har dvælet i sammenbruddet som metodik, har gjort det muligt at dreje fokus på sammenbruddene mellem forskere og felt hen på sammenbruddene i vores egne selvforståelser og teoretiske forforståelser. Vi mener at det netop et dette fokusskifte der muliggør at sammenbruddene bliver produktive. Vores dvælen i afvisningen gav anledning til at genbesøge det teoretiske felt, til at genforstå begreber og til at genoprette (ny) mening.

I et pragmatisk perspektiv er erkendelse tæt forbundet med handling i en social

praksis, og teorier er redskaber der viser deres gyldighed i forbindelse med problemløsning (Brinkmann 2013). Hvis viden – som pragmatismen argumenterer for – er knyttet til løsning af konkrete problemer i praksis, hvilke konkrete problemer kom vores to studier da til at løse (eller i det mindste adressere)? Begge studier har sat hverdagens innovationspotentiale i fokus. Vi har bidraget til udviklingen af et innovationsbegreb som anerkender hverdagens fagligt forankrede nysgerrighed og kreativitet, og som tilbyder et supplement til ledelses- eller policy-initieret radikal innovation. Studierne argumenterer også for at innovation ikke er det eneste svar på fremtidens udfordringer. Hvis innovationsbegrebet er kommet for at blive, er det måske nødvendigt med andre kriterier end 'nyhed' og 'værdi' som begrebet traditionelt defineres ved hjælp af. Kriterier der anerkender at *ønsket forandring* er vigtigere end nyhed, og at værdi ikke kun må forstås som (økonomisk eller ikke-økonomisk) værdiskabelse som medarbejdere, ledere og borgere skal bidrage til, men også som disse aktørers *værdibaserede* praksisser. Kriterier der anerkender innovation som grundlæggende betinget af ændringer i relationer mellem mennesker.

Vi bør derfor ikke konkludere at praksis og dets eventuelle 'nej tak' til bestemte former for adgang for forskere er et problem for arbejdslivsforskningen. Vi vil hellere konkludere at manglende adgang leverede materiale til 'mysterier' som indbød til yderligere refleksivitet. Måske kan disse

mysterier endda med andres hjælp bidrage med teoriudvikling. Netop disse praksisser med både invitationer og afvisninger peger på at vi skal udvikle både teorier og metoder der kan beskrive og rumme en kontinuerlig balancegang mellem forandring og stabilitet. Når forskning opleves som endnu en forstyrrelse, når man bare gerne vil have fred til at passe sit arbejde (Olsén 2008), så kan det give anledning til at sætte spørgsmålstegn ved hvad vi kunne kalde 'innovations-entusiasme' eller 'forandrings-begejstring' i meget arbejdslivsforskning. Hvis vi skal være kritiske over for vores eget meta-teoretiske perspektiv i denne artikel, kunne vi også problematisere hvad vi kunne kalde et 'ukritisk læringsperspektiv' på problemer og sammenbrud. Er pragmatismen på rette spor med teorien om at det primært er problemer som genererer ny viden? Eller genereres viden i samspillet mellem 'nye problemer' og 'velkendte og velafprøvede løsninger'. Mellem forandring og rutine? Og er det mon netop i denne balancegang at innovationsbegrebet kan blive relevant for flere og brugbart i udviklingen af offentlige organisationer?

Under alle omstændigheder peger begge vores studier på at innovation lettere opstår i situationer hvor aktører er i stand til – og får mulighed for – at balancere forandring med stabilitet. Rutiner, relationer og kompetencer udviklet over tid er vigtige stabiliserende faktorer som er afgørende for at skabe holdbar og ønsket forandring – i organisationer og i forskningspraksis.

REFERENCER

Alvesson, Mats (2009): At-home ethnography: Struggling with closeness and closure, i Sierk Ybema m.fl. (red.): *Organizational ethnography: Studying the Complexity of Everyday Life*, London, Sage.

Alvesson, Mats & Dan Kärreman (2007): Constructing mystery: Empirical matters in theory development, i *Academy of Management Review*, 32, 4, 1265-1281.

Alvesson, Mats & Dan Kärreman (2011):

- Qualitative Research and Theory Development. Mystery as Method*, Los Angeles, Sage.
- Barley, Stephen R. & Gideon Kunda (2001): Bringing work back in, i *Organization Science*, 12, 1, 76-95.
- Bason, Christian (2011): *Leading public sector innovation: Co-creating for a better society*, Bristol, The Policy Press.
- Bessant, John, Tim Hughes & Sue Richards (2010): *Beyond light bulbs and pipelines: Leading and nurturing innovation in the public sector*, London, National School of Government, Sunningdale Institute, <http://www.mind-lab.dk/assets/399/BeyondLightbulbs.pdf>
- Binder, Thomas, Erling Björgvinsson & Per-Anders Hillgren (2006): Configuring Places for learning – Participatory Development and Learning Practices at Work, i Elena Antonacopoulou m.fl. (red.): *Learning, working and living. Mapping the terrain of working life learning*, London, Palgrave Macmillan.
- Binder, Thomas & Eva Brandt (2008): The Design: Lab as platform in participatory design research, i *Co-Design*, 4, 2, 115-129.
- Borg, Vilhelm (2007): *Sund i arbejde: positive faktorer i arbejde*, København, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø.
- Brinkmann, Svend (2008): Identity as self-interpretation, i *Theory & Psychology*, 18, 3, 404-422.
- Brinkmann, Svend (2013): *Kvalitativ udforskning af hverdagslivet*, København, Hans Reitzel.
- Buur, Jacob & Ben Matthews (2008): Participatory innovation, i *International Journal of Innovation Management*, 12, 03, 255-273.
- Delamont, Sara (2009): The only honest thing: Autoethnography, reflexivity and small crises in fieldwork, i *Ethnography and Education*, 4, 1, 51-63.
- Dewey, John ([1910] 1997): *How we think*, Boston, Courier Dover Publications.
- Donnelly, Paul F, Yiannis Gabriel & Banu Özkanç-Pan (2013): Untold stories of the field and beyond: narrating the chaos, i *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 8, 1, 4-15.
- Ehn, Pelle (1988): *Work-oriented design of computer artifacts*, (Vol. 78), Stockholm, Arbetslivscentrum.
- Engeström, Yrjö (2009): The future of activity theory: A rough draft, i Annalisa Sannino, Harry Daniels & Kris D Gutiérrez (red.): *Learning and expanding with activity theory*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and social change*, Cambridge, Polity Press.
- Feldman, Martha S. (2000): Organizational routines as a source of continuous change, i *Organization Science*, 11, 6, 611-629.
- Hasse, Cathrine (2011): *Kulturanalyse i organisationer. Begreber, metoder og forbløffende læreprocesser*, København, Forlaget Samfundslitteratur.
- Holland, Dorothy & Jean Lave (2009): Social practice theory and the historical production of persons, i *Actio: An International Journal of Human Activity Theory*, 2, 1, 1-15.
- Høyrup, Steen (2010): Employee-driven innovation and workplace learning: basic concepts, approaches and themes, i *Transfer: European Review of Labour and Research*, 16, 2, 143-154.
- Jensen, Torben Pilegaard m.fl. (2009): *Unge frafald på erhvervsskolerne: hvad gør de "gode skoler"*, København, Anvendt Kommunal-forskning, http://www.akf.dk/udgivelser/2009/pdf/unge_frafald_erhvervsskolerne.pdf
- Lather, Patti A. (2007): *Getting lost: Feminist efforts toward a double(d) science*, New York, State University of New York.
- Lave, Jean & Etienne Wenger (1991): *Situated learning: Legitimate peripheral participation*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Olsén, Peter (2008): Hvis vi bare ku' få fred til at passe vores arbejde ... – om mening, forandring og psykisk arbejdsmiljø, i *Tidskrift for Arbejdsliv*, 10, 4, 43-58.
- Pillow, Wanda (2003): Confession, catharsis, or cure? Rethinking the uses of reflexivity as methodological power in qualitative research, i *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 16, 2, 175-196.
- Price, Oriana M., David Boud & Hermine Scheeres (2012): Creating work: Employee-driven innovation through work practice reconstruction, i Steen Høyrup m.fl. (red.):

- Employee-driven innovation. A new approach*, London, Palgrave Macmillan.
- Tanggaard, Lene (2008): *Kreativitet skal læres!: når talent bliver til innovation*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.
- Tanggaard, Lene, Frederik Thuesen & Kathrine Vitus (red.) (2014): *Konflikt i Kvalitative Studier*. København, Hans Reitzels Forlag.
- Tuomi-Gröhn, Terttu & Yrjö Engeström (red.) (2003): *Between school and work: New perspectives on transfer and boundary-crossing*. Oxford, Emerald Group Publishing.
- Van Maanen, John ([1988] 2011): *Tales of the field: On writing ethnography*, Chicago, University of Chicago Press.
- Wegener, Charlotte (2012a): "Jeg kan godt sige "innovativ" – jeg siger det tit". Begrænser innovationsdiskursen innovation i praksis?, i *Dansk Sociologi*, 23, 4, 31-52.
- Wegener, Charlotte (2013): *Innovation – inside out. Change and stability in social and health care education*. Aalborg, Aalborg University.
- Wegener, Charlotte (2012b): Public sector innovation: Value creation or value loss? i *Life-long Learning in Europe*, 4. <http://www.lline.fi/en/article/research/wegener/public-sector-innovation-value-creation-or-value-loss>
- Wegener, Charlotte & Lene Tanggaard (2013): The concept of innovation as perceived by public sector frontline staff – outline of a tripartite empirical model of innovation, i *Studies in Continuing Education*, 35, 1, 82-101.
- Weick, Karl E. (2006): Faith, evidence, and action: Better guesses in an unknowable world, i *Organization Studies*, 27, 11, 1723-1736.
- Weick, Karl E. (2009): *Making sense of the organization: Volume 2: The impermanent organization*, West Sussex, Wiley.
- Aakjær, Marie K. (2013): Designing for Social Innovation in a Prison context. Paper presented at the *The 8th International Conference on Researching Work and Learning*, Stirling, Scotland.
- Aakjær, Marie K. (2014): *Reconfiguring Boundaries in Social Innovation. Co-creating new meaning and practice in a prison context*. København, Aarhus University.
- Aakjær, Marie K. & Eva Brandt (2012): Social innovation within prison service. Paper presented at the *The 12th Participatory Design Conference: Exploratory Papers, Industry Cases-Volume 2*, Roskilde.

Charlotte Wegener, cand.mag., ph.d., adjunkt, Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet
e-mail: cw@id.aau.dk

Marie Aakjær, designer, ph.d., videnskabelig assistent, Aarhus Universitet, Campus Emdrup
e-mail: mkaa@edu.au.dk